

Kunnskapsdepartementet
Kirkegata 18
Postboks 8119 Dep.
0032 Oslo

31.10.2013

Høringssvar – forslag til endringer i universitets- og høyskoleloven

Forskningsombudet er et kontaktpunkt for ansatte ved Oslo universitetssykehus (OUS), AHUS og Det medisinske fakultet ved Universitetet i Oslo (UiO), i saker hvor man mistenker brudd på anerkjente vitenskapelige redelighetsnormer i forskning, så som forfalskning, fabrikkering og plagiering. Også mindre alvorlige tilfeller, som uberettiget forfatterskap, publiseringsskjevhet (bias) og andre former for brudd på fullstendighetsprinsippet, omfattes av forskningsombudsordningen. Forskningsombudsordningen gjelder dog ikke mistanke om brudd på helseforskningsloven. Denne typen saker skal ivaretas i linjen. Den regionale komiteen for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) har også veiledningsplikt i denne type saker.

Studentombudet er en uavhengig bistandsperson for studenter ved UiO, og har vært i virksomhet siden 1.2.2013. Ombudets oppgaver er blant annet å påse at studenters rettigheter ivaretas, bidra til å løse saker på lavest mulig nivå, drive opplæring i rettigheter og plikter, samt ha et overordnet blikk på studentenes rettssikkerhet på UiO.

Forskningsombudet og Studentombudet er ikke på listen over høringsinstanser. Vårt høringssvar er uavhengig av UiO sitt høringssvar.

5. Rett til utsatt eksamen

Vi støtter forslaget om å konkretisere rett til utsatt eksamen for studenter som får barn. Lovgiver burde også vurdere om det er andre tilfeller hvor det er behov for en sentral regulering. Definisjonen av gyldig fravær, som styrer rett til utsatt eksamen, kan også omfatte sykdom, sykdom hos noen studenten har omsorgsansvar for, dødsfall i nærmeste familie som inntreffer nær eksamen, militærtjeneste som ikke var kjent før trekkfristen, samt andre tilfeller utenfor studentens kontroll. Det bør uansett komme klart frem at loven ikke skal tolkes antitetisk, slik at retten til utsatt eksamen innskrenkes for de nevnte tilfellene.

En regel hvor det listes opp flere situasjoner hvor det er åpenbart urimelig å forvente at studenten er tilstede på eksamen, vil gjøre det enklere å saksbehandle søknader lokalt, samt styrke

Studentombudet

Postadr.: Postboks 1173, Blindern, 0318 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus, 1. etasje

Telefon: 22 85 74 48

Mobil: 452 98 992

E-post: studentombudet@uio.no

Web:

<http://www.uio.no/om/organisasjon/studentombud/>

rettssikkerheten til studentene. Det vil dessuten gi en større grad av nasjonal likebehandling, og gi studentene mer forutsigbarhet.

Gyldig fravær har ikke bare betydning for om man har rett til utsatt eksamen, det har også betydning for antall eksamensforsøk som anses brukt. Flere utdanningsinstitusjoner, f.eks. Universitetet i Oslo, har begrenset antall eksamensforsøk per emne, hvor studenter som ikke trekker seg innen en frist får et tellende forsøk dersom man ikke har gyldig fravær. Retten til utsatt eksamen kan derfor, i ytterste konsekvens, også styre studenters adgang til å fortsette på et studieprogram.

11. Tvungen avslutning av doktorgradsutdanning

Vi er saklig uenige i departementets forslag om å innføre tvungen avslutning av doktorgradsutdanning/ph.d.-utdanning ved vitenskapelig uredelighet. Slik forslaget fra departementet er uformet, vil tvungen avslutning også være aktuelt der hvor kandidaten for eksempel ikke har fulgt regler for god henvisningsskikk hvorpå dette faller inn under plagiat, ref. for eksempel «Vedtak av særskilt utvalg oppnevnt i medhold av forskningsetikkloven § 5 femte ledd, i klage over Granskingsutvalgets uttalelse om vitenskapelig uredelighet i doktoravhandling avlagt ved Handelshøyskolen BI» fra 29.1.2013. Spørsmålet utvalget skulle ta stilling til, var om dårlig henvisningsskikk kunne oppfylle det subjektive vilkåret for skyld. Konklusjonen var at det ikke forelå vitenskapelig uredelighet, og det særskilte utvalget konkluderte således annerledes enn Nasjonalt utvalg for gransking av redelighet i forskning (Granskingsutvalget). Man anså det objektive vilkåret for skyld for oppfylt. Det er viktig å se på de ulike formene for uredelighet, og vurdere om tvungen avslutning er en egnet sanksjon for *alle* eventualiteter. Der hvor en ph.d.-kandidat har vært uredelig i fremstillingen av forskningsresultater, vil resultatene miste sin mening, og utdanningen vil uansett avsluttes som en konsekvens av at uredelighet avdekkes, selv om avtalen ikke sies opp.

Vi mener departementets intensjon kan ivaretas i en regel som tilsvarende regelen for studenter, nemlig utestenging i ett eller to semestre. Ph.d.-kandidater vil bli vurdert strengere enn studenter, som en naturlig følge av man skal vurdere om det subjektive skyldkravet er oppfylt. Jo lenger man har studert/forsket, jo lenger har man forholdt seg til reglene, og jo mindre skal til for å ha opptrådt grovt uaktsomt. Adgangen til å bruke utestengelse som nevnt bør ikke begrenses til «prøver underveis i ph.d.-utdanningen». I tillegg kan det tenkes at det i vurderingen av om ph.d.-graden skal tildeles, skilles mellom underkjenning og underkjenning grunnet vitenskapelig uredelighet, ref. bruk av karakteren «XF» ved en del utdanningsinstitusjoner i USA, hvor «F» er stryk og «XF» er stryk grunnet «academic dishonesty».

Det er også av vesentlig betydning hva som blir rettsstillingen til ph.d.-kandidater sammenlignet med andre ansatte forskere/vitenskapelig ansatte. Lovgiver bør tydeliggjøre at noen

forskjellsbehandling ikke er tilsiktet, eventuelt begrunne hvorfor slik forskjellsbehandling er berettiget.

Det er også viktig å ha med seg at enkelte fagmiljøer er så smale at adgangen til å ta opp igjen sin ph.d.-utdanning etter en tvungen avslutning i praksis vil være lik null. Vi mener lovgiver bør forsikre seg om at bestemmelsen ikke rammer på en måte som gjør at en ph.d.-kandidat, som er vitenskapelig uredelig i form av så dårlig henvisningsskikk at det kvalifiserer til plagiat, dømmes på samme måte som en ph.d.-kandidat som fusker med forskningsresultater slik at det utgjør en fare for liv og helse. Problemstillingen forsterkes hvis man forestiller seg at førstnevnte tilhører en meget smalt fagmiljø, og den andre et langt bredere, ergo med en teoretisk bedre sjanse til å kunne gjenoppta sin ph.d.-utdanning et annet sted.

Forslag til § 4-8 sjette ledd, beskriver en til dels uklar prosess. Det er særlig viktig å avklare grensesnittet mellom utdanningsinstitusjoners klagenemnd, og Granskingsutvalget. Lovgiver bør i den sammenheng også vurdere rimeligheten i at en ansatt forsker gis flere klage- og ankemuligheter enn det som vil gjelde for ph.d.-kandidater og studenter. I saken nevnt over, som gjaldt en ansatt forsker, var det hele seks instanser, inkludert rektor, som konkluderte i saken. For studenter er det to instanser som konkluderer i fuskesaker; institusjonens klagenemnd (eller styret) og såkalt Felles klagenemnd. Det legges opp til det samme for ph.d.-kandidater. I plagiatsaker som gjelder studenter, er det dessuten ingen sakkyndig komité som kan uttale seg, og mulig plagiat avdekkes ofte ved bruk av dataprogrammer som gjenkjenner tekst.

Basert på departementets forslag, må for øvrig også andre regler vurderes innført for ph.d.-kandidater. I den grad lovgiver anerkjenner at dette er en særegen gruppe, må ph.d.-kandidater gis rett til representasjon i organer med beslutningsmyndighet i saker som angår dem.

Det er urimelig dersom ph.d.-kandidater risikerer strengere straff enn andre forskere for samme forhold, i tillegg til at de ikke gis like mange klage- og ankemuligheter, og ei heller representasjon i det organet som det foreslås at skal ta stilling til slike saker.

--

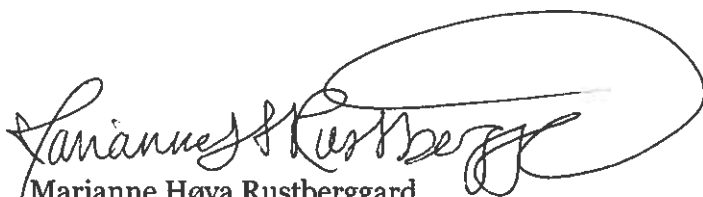
Vi ønsker i tillegg å belyse en problemstilling som ikke er tema i forslagene til lovendringer: Institusjoners klagenemnder har ulik praksis hva gjelder *offentliggjøring av avgjørelser*, herunder prinsipielle uttalelser om hvor terskler går for hva som skal til for at en student f.eks. utestenges pga. fusk. Dette gjelder også for de andre saksområdene til klagenemnda. *Klagenemnder bør offentliggjøre sine avgjørelser innenfor de rammene som offentlighetsloven setter, eller på annen egnet måte, gi studenter, og eventuelt doktorgradskandidater, mulighet til å vurdere sin situasjon forut for en klagebehandling.* Offentliggjøring av avgjørelser, eventuelt rapporter, vil sette klager i bedre stand til å ivareta sine interesser, samt vurdere hensiktsmessigheten av klage. Klagenemndene bør som et minimum pålegges å rapportere årlig, og særlig gjøre rede for eventuelle prinsipielle avgjørelser.

Det er lite rettspraksis knyttet til studenters relasjon til utdanningsinstitusjonene, noe som forsterker behovet for mer åpenhet rundt klagenemndas praksis.

Med hilsen

Peter Kierulf
forskningsombud
OUS, Med. Fak. A-Hus
Professor emeritus dr.med.

Marianne Høva Rustberggard
studentombud ved UiO
Master i rettsvitenskap
Bachelor i kultur og samfunn